Centre d'Art
Torre Muntadas

27 setembre —

El Prat del 1714

— 30 novembre 2014

1714 / 2014

Ajuntament del Prat de Llobregat

www.elprat.cat

El Prat. el meu lloc al món

La guerra i els seus protagonistes

El rei Carles II mor el 1700 sense hereu; així es posa fi al llarg regnat dels Àustries a Espanya. La successió a la corona espanyola esdevé estratègica en un moment en què les grans potències, en especial França i Anglaterra, pugnen per dominar econòmicament i territorial els cinc continents.

Els candidats amb aspiracions, mort Josep Ferran de Baviera, eren l'arxiduc Carles, segon fill de Leopold I d'Àustria, i el duc Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV de França. A la cort madrilenya, austriacistes i borbònics feien valer les seves influències per intentar condicionar el rei Carles II que, finalment, abans de morir, signà un darrer testament a favor de Felip d'Anjou, que es convertí en Felip V.

Un borbó al regne d'Espanya feia augmentar el poder de França, fet que posà en alerta la major part d'estats europeus. Àustria, els Països Baixos i Anglaterra van signar la Gran Aliança de l'Haia (1701) i el 1702 van declarar la guerra a França i a Espanya. L'any següent Portugal i Savoia s'adheriren a l'Aliança.

A Catalunya, amplis sectors de la societat es posicionaren a favor de l'arxiduc Carles. La revolta contra Felip V es generalitzà a l'antiga Corona d'Aragó.

Arbre genealògic: Museu d'Història de Catalunya
(exposició en línia *Catalunya i la Guerra de Successió*)

Retrat de l'arxiduc Carles d'Àustria

Retrat de la princesa Elisabet Cristina de Brunswick

El 1703, a Viena, els aliats proclamen rei l'arxiduc Carles i el febrer de 1704 desembarca a Lisboa per posar-se al capdavant dels exèrcits peninsulars. El 1705 arriba a Barcelona on jura les constitucions catalanes i convoca les Corts i passa a ser reconegut com a Carles III.

La guerra, amb els fronts continental i peninsular, era costosa en vides i diners i s'allargava. En aquest context de desgast, el 1711 mor l'emperador Josep I, que havia succeït al seu pare al Sacre Imperi Romanogermànic. Carles III, és proclamat, llavors, nou emperador amb el títol de Carles VI. Mentrestant, la seva esposa, Elisabet Cristina de Brunswick–Wolfenbüttel, resta a Barcelona com a reina regent.

Aquesta nova distribució de forces a Europa, juntament amb el fet que des del 1710 al Parlament britànic hi havia majoria del partit conservador, partidari d'acabar guerra, va fer que s'acceleressin les negociacions de pau. El 1713 se signà el Tractat d'Utrecht, mitjançant el qual la Gran Bretanya i els Països Baixos reconeixien Felip V, com a rei d'Espanya, a canvi d'importants contraprestacions.

Després d'Utrecht, les tropes aliades es retiren i els exèrcits borbònics van ocupant el territori, però les autoritats catalanes opten per la resistència, a la pràctica limitada a Cardona i Barcelona.

1706
juny
Carles III venç les tropes borbòniques a Castella i entra a Madrid

1706
Setge borbònic a Barcelona

1707
25 d'abril
Derrota austriacista a la batalla d'Almansa

1707
Avanç de les tropes comandades per Berwick.
Els austriacistes abandonen Madrid i es retiren al Regne de València

1707
29 de juny
Decret de Nova Planta per a València i Aragó

1707
19–26 de juny
Saqueig i incendi de Xàtiva

1711
Carles III és proclamat emperador del Sacre Imperi Romanogermànic (Carles VI)

1713
22 de juny
Conveni de l'Hospitalet: es retiren les tropes imperials

1713
25 de juliol
Inici del setge borbònic a Barcelona

1713
13 de juliol
Signatura final de la pau d'Utrecht.
Es retiren totes les tropes aliades

Retrats de Carles III i la seva dona Elisabet Cristina.
Museu Palau Mercader. Ajuntament de Cornellà de Llobregat.
Fotògraf: Gabriel Cazado.

Joan Baptista Basset i Ramos

Militar de carrera, va ser comandant general de l'exèrcit austriacista al Regne de València i governador militar de Xàtiva. Després de l'ocupació borbònica, es traslladà al Principat i participà a la defensa de Barcelona on comandà l'artilleria i el cos d'enginyers. Va ser detingut el 22 de setembre de 1714 i empresonat a Alacant, el País Basc i Segòvia. Excarcerat arran de la pau de Viena de 1725, el seu delicat estat de salut li impedí abandonar la ciutat, on va morir el 1728, amb el càrrec de tinent general atorgat per l'emperador Carles VI d'Àustria.

Antoni de Villarroel i Peláez

Militar de carrera, inicialment formà part de les tropes de Felip V. Per desavinences amb l'estratègia borbònica, s'adherí als aliats. Nomenat comandant suprem de les forces catalanes, dirigí la defensa de Barcelona durant els setges de Pòpoli i Berwick. L'1 de setembre de 1714 intentà convèncer els consellers de la necessitat de capitular i, en fracassar, va dimitir del seu càrrec. Malgrat tot, davant l'assalt de l'11 de setembre es va reincorporar a la defensa de la ciutat. Va ser ferit en el combat. Va estar detingut i empresonat al castell d'Alacant. Després va ser traslladat a la presó d'A Coruña on morí el 1726.

Josep Moragues i Mas

Membre d'una família benestant, sense formació militar, el 1705 va dirigir les tropes vigatanes que van derrotar els destacaments borbònics i van permetre l'entrada triomfal a Barcelona de l'arxiduc Carles. En combat, va assolir el grau de general i va ser destinat a la fortalesa de Castellciutat, a la Seu d'Urgell, i entre 1707 i 1713 va liderar la defensa de la frontera pirenaica.

Després de la caiguda de Barcelona, va ser traït quan intentava anar a Mallorca amb la seva família i altres oficials. Detingut, va ser arrossegat pels carrers de la ciutat i decapitat el 1715. El seu cos fou esquarterat i el seu cap tancat en una gàbia al portal de Mar de Barcelona per a escarment públic. La seva dona aconseguí que fos retirat 12 anys després.

Rafael de Casanova i Comes

Advocat, nascut a Moià, es casà amb una vídua, filla d'una casa benestant de Sant Boi de Llobregat. El 1706, Casanova fou elegit conseller tercer de Barcelona. El 1713 va ser escollit conseller en cap, càrrec que anava acompanyat del de coronel de la milícia ciutadana o Coronela. Tot i mostrar-se partidari d'acceptar l'armistici ofert per Berwick, acceptà la decisió majoritària de continuar la defensa fins al final. L'11 de setembre, enarborant la bandera de Santa Eulàlia dirigí la Coronela i va ser ferit organitzant el principal contraatac als baluards de Sant Pere i el portal Nou. Els seus familiars el traslladaren en secret a Sant Boi. El 1719 reaparegué en públic i va tornar a exercir d'advocat. Va morir el 1743.

Duc de Pòpoli

(Rostaino Cantelmo-Stuart)

Noble napolità. En esclatar la Guerra de Successió reconegué Felip V i col·laborà al triomf de la seva causa al regne de Nàpols. Va participar en els setges de Barcelona de 1705 i 1706 que acabaren amb derrotes filipistes. El 1713 va ser nomenat general en cap de les forces que assetjaven un altre cop Barcelona. Davant la resistència de la ciutat, va ordenar un bombardeig a gran escala l'estiu de l714. Rellevat per Berwick, Pòpoli es traslladà llavors a Madrid on exercí diversos càrrecs a la cort. Va morir a Madrid el 1723.

Duc de Berwick

(James Fitz-James)

Era fill il·legítim de Jaume II d'Anglaterra i VII d'Escòcia i lluità al costat del seu pare en els intents de mantenir la corona. Derrotat el 1688, Jaume II traslladà la cort a França, on va viure fins a la seva mort. Berwick s'incorporà a l'exèrcit francès i Lluís XIV l'envià a ajudar el seu nét en diverses ocasions. Així, la seva intervenció fou decisiva en la recuperació de Madrid i en la victòria borbònica a la batalla d'Almansa. L'estiu de 1714 arribà a Barcelona per substituir Pòpoli en el setge a la ciutat. La seva estratègia de bloqueig absolut, per terra i mar, fou decisiva i dirigí el definitiu assalt de l'11 de setembre. No volgué ostentar cap càrrec de govern i continuà a l'exèrcit defensant els interessos de Felip V a Europa. Morí en combat el 1734.

El 25 de juliol de 1713, les tropes borbòniques, dirigides pel duc de Pòpoli, posen setge a Barcelona. Durant mesos, la ciutat resistirà gràcies, en bona part, als proveïments que hi arriben per mar. Entre el 22 de maig i el 16 de juny de 1714 es disparen contra la ciutat quasi 12.000 projectils. A partir del juliol de 1714 la resistència es debilita: arriben noves forces borbòniques comandades pel duc de Berwick i s'enforteix el bloqueig naval per dificultar l'aprovisionament de la ciutat. Finalment, després d'una defensa desesperada i heroica, Barcelona cau l'11 de setembre després d'un setge de catorze mesos.

Dibuixos: Xavi Mateo
Foto de Casanova: Carles Serret (Arxiu Històric Municipal de Sant Boi)
Plànol: Institut Cartogràfic de Catalunya

1714
6 de març
Tractat de Rastatt: fi de la guerra entre França i Àustria. Renúncia de Carles III al tron espanyol

1714
11 de setembre
Assalt general a Barcelona. Víctimes del setge: 6.850 baixes a les tropes catalanes i 14.200 a les borbòniques

1714
18 de setembre
Rendició de Cardona

1714
6 de juliol
Berwick substitueix Pòpoli al setge

1715
Rendició de Mallorca. Decret de Nova Planta a Mallorca i Eivissa

1716
Decret de Nova Planta al Principat de Catalunya

1725
Pau de Viena entre Felip V i l'emperador Carles VI

El Prat i el conflicte armat...

Els costos humans
i materials de la guerra eren
enormes. Calia alimentar i mantenir
les tropes i pagar els soldats professionals.

El Prat va respondre a les crides del rei Carles i de les
Corts Catalanes per poder continuar la guerra i la defensa
del Principat. El 1708, el consell pratenc deixà constància
escrita del seu suport i lleialtat a la causa catalana.

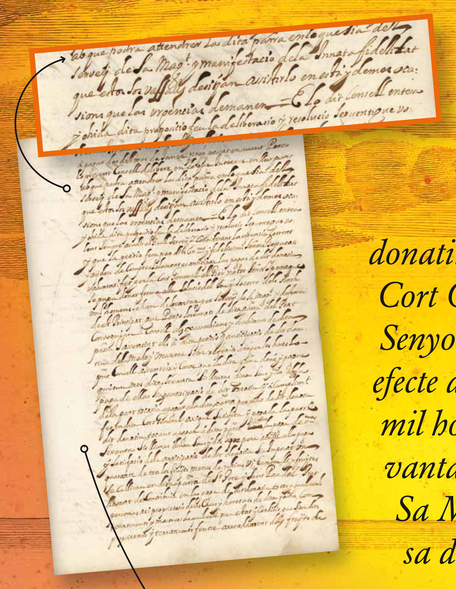

ab que podra atendre la dita parroquia en lo que sia de lo servey de Sa Magestat y manifestacio de la Innata fidelitat que estos sos vassalls desitjan assistirlo en esta y demas ocasions que las urgencias demanen.

donatiu voluntari fet per la Cort General al Rey nostre Senyor Deu lo guardi a efecte de satisfer los sinch mil homes se han de lavantar en los servey de Sa Magestat y defensa de este Principat.

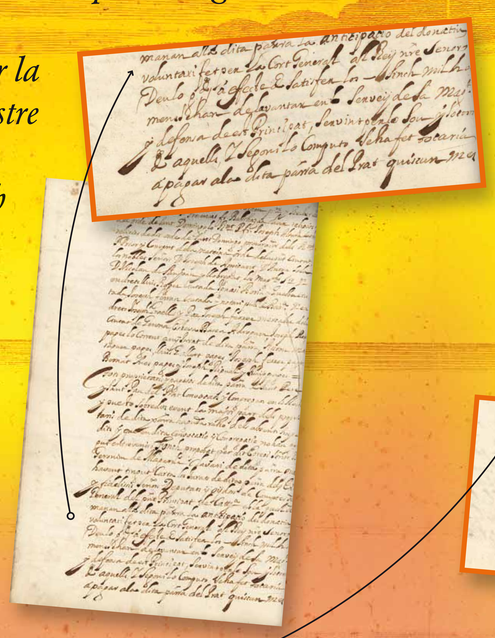

Per fer front a la quantitat
reclamada, el consell local va recórrer a
aplicar un gravamen sobre les collites de grans,
llegums i cànem. A mesura que la guerra s'allargava i
les despeses eren més feixugues, les contribucions variaren
d'una seixantena part, a l'inici, fins a una quarantena part, al final.
L'aportació econòmica es va fer efectiva anualment a partir del 1708.

A més de les contribucions en diners, es reclamaren els bagatges. Eren prestacions o serveis obligatoris consistents a posar a disposició del rei, carros, tirs i carreters per a les necessitats de cada cas. Aquests serveis habituals, especialment importants en temps de guerra, s'assignaven en funció del nombre d'habitants de cada comunitat.
Les contribucions en diners, espècies i serveis durant la llarga guerra afectaren greument l'economia local i en condicionaren la recuperació durant anys.

Si ha imposat un seixante de tots los fruyts com son de tot genero de grans, llegums y canam (exceptuantne los rahims y vi) se culliran en dita parroquia.

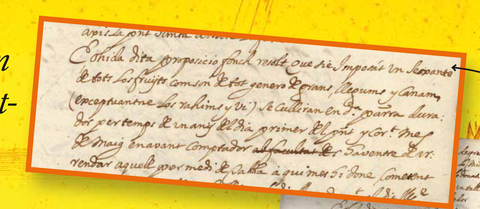

Si ha imposat un quarente de tots los fruyts menos de rahims, vi, canem, lli y fruytes. Se culliran en dita parroquia de Sant Pere y Sant Pau del Prat havent de contribuït en la paga de dit donatiu totas y qualsevols personas axi propietaris de las casa y heretat de dita parroquia, com terratinents y masovers de qualsevol grau, estat y condicio.

Documents: Fons Jaume Codina
*Arxiu Parroquial
Mapa gran: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
Mapa petit: Biblioteca de Catalunya

Els rius i el mar
van ser fonamentals per als des-
plaçaments dels soldats i per atacar des
dels canons dels vaixells els emplaçaments cos-
taners. Durant el setge, Barcelona es proveïa per
mar amb els productes que arribaven de Mallorca. El li-
toral pratenc i el riu Llobregat van viure freqüents movi-
ments de tropes. Al cap del riu s'hi establí un destacament
borbònic, que bastí un embarcador i un fortí. Des d'allà, les ba-
teries borbòniques atacaven els vaixells que es dirigien a Barcelona
i van arribar a fer perillar el subministrament a la ciutat.

Entre l'estiu de 1713 i el de 1714, la *Gazeta de Barcelona*, una publicació
que informava la població de la guerra, recull importants enfronta-
ments en aquest punt estratègic. En diverses ocasions, tropes ca-
talanes intentaren prendre l'embarcador,
però es tractà d'accions puntuals que
no aconseguiren desmantellar-lo. Una
d'aquestes accions va tenir lloc el 15
de maig de 1713 quan civils dèl-
tics van calar foc a una part
de l'aquarterament
borbònic.

Les tropes borbòniques
que assetjaven Barcelona es pro-
veïen de les viles i pobles del voltant
de la capital i els mètodes que feien ser-
vir no sempre eren pacífics. En un document
de 1807, l'Ajuntament del Prat fa referèn-
cia encara, a les incursions borbòniques.

*Ya sea que se haya perdido con los saqueos que padeció este Pueblo durante el tiempo que los Franceses tuvieron sitiada la Ciudad de Barcelona **

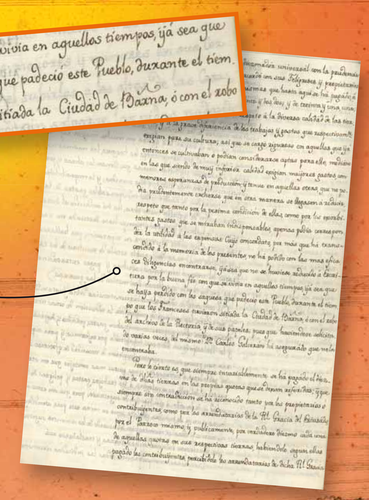
tura por la buena fée con que se vivia en aquellos tiempos, ya sea que
se haya perdido con los saqueos que padeció este Pueblo, durante el tiem
po que los Franceses tuvieron sitiada la Ciudad de Barcelona, ó con el robo

ESPLICACION DEL PLANO.

Ataque y defensa de la Plaça de Barcelona, que por el espacio de catorze Meses se defendió por sus Naturales contra el Exercito de las dos Potencias España y Francia, aviendo empeçado el dia veynte y cinco de Julio de Mil sietecientos y treze, hasta el dia onze de Setiembre de Mil sietecientos y catorze. Descrivense los Campamentos, Fortificaciones assi de los que atacavan, como de los que se defendian; con la noticia de algunas Salidas y hechos, que dán algun conocimiento de los Successos, como se verá por las Letras y Numeros siguientes.

A. Ciudad de Barcelona, casi del todo demolida al estrago de las Bombas, que tiraron à su ruina, en el espacio de quatro Meses; cuyo nume-ro passan de cincuenta mil, entre Bombas y Granadas Reales.
B. El Arraval y su Convento del Carmen.
C. La Cathedral, donde estàn en depositо los Cuerpos de los Santos Pa-trones y Tutelares, como Hijos del Principado.
D. Paroquia de Santa Maria del Mar, muy arruinada.
E. Paroquia de Nuestra Señora del Pino, con la misma Ruina.
F. Plaça de Palacio guarnecida, y fortificada con seis Cañones y Trinche-ras construidas por las Mugeres y Niños el mismo dia del Assalto ge-neral, que sin reserva de edad ny sexo, concurrieron al trabajo, pa-ra impedir el avanze, cortando con Trincheras las Calles, para hazer con ellas mas disputable el Terreno, executandose con media hora de tiempo, despues de aver ocupado el Enemigo las Cortaduras, Brechas, y 4. Baluartes.
G. Convento de S. Cathalina, del Orden de San Domingo, casi arruinado.
H. Monasterio de San Pedro arruinado.
I. Convento de S. Augustin, muy destruido.
K. Puerta y Baluarte del à Mar.
L. Baluarte de Medio Dia.
M. Linterna y Baluarte, para la entrada del Puerto.

N. Fuerte de Santa Eulalia, con su Brecha.
O. Baluarte de Levante, con su Brecha y Cortadura.
P. Bal. de S. Clara, y su Convento demolido, con tres Brechas, y su Cor-tadura por à dentro; le assaltaron el dia doze de Agosto, y desaloxado el Enemigo à una hora de averle ocupado; y el catorze fuè assaltado à las nueve de la noche, ocupandole la mayor parte por los Enemigos, quienes se fortificaron en èl, y mantuvieron contra diferentes avances de los Sitiados, hasta la una del Dia imediato, que se desaloxaron, y passaron à cuchillo à todos, sierviendo de sepulcros sus Trincheras.
Q. Bal. del Portal nuevo, con su Brecha en el Angulo, y sus Cortaduras; dentro fuè assaltado el dia 12. de Agosto à la manaña però luego des-aloxado, estando minado en tres partes por à fuera.
R. Bal. de S. Pedro, con una Bateria de ocho Cañones en el Flanco.
S. Baluarte de Junqueras.
T. Puerta y Baluarte del Angel.
V. Baluarte de los Talles, con su Cavallero construido en la gola.
X. Puerta y Baluarte de S. Antonio.
Y. Ataraçanas y Baluarte del Rey.
Z. Plata forma y Convento de S. Francisco, y Bal. de S. Raymundo, de cuyo Santo està la memoria de aver desembarcado alli.
1. Estrada cubierta, con su Estacada à espensas de Carpinteros y Albañires: la haqueça de la Guarnicion la hizo in defensa.
2. Cortaduras, que quedaron imperfectas por falta de Gente.
3. Las nueve Brechas; la primera en el Angulo del Portal nuevo, que la bolaron el dia doze de Agosto al amanecer; la segunda la Gran Bre-cha de la Cortina de la muralla entre los dos Baluartes con sus Corta-duras y Minas; la tercera en frente de una Bateria de Morteros en la Huerta llamada de Pasquets imediata al Bal. de S. Clara; y en este tres Brechas; la septima desde el dicho Baluarte hasta èl de Levante; la octa-va en el referido de Levante; y la novena en èl de S. Eulalia: y se puede conjecturar por una Brecha, respecto de estar todo demolido desde el Portal nuevo, hasta èl de Levante; pues no avia en este espa-cio parte por donde no pudiesse ser avanzada y assaltada la Plaça.
4. Terreno ocupado por el Enemigo en la Plaça el dia del Assalto general, y rechazado en diferentes partes, durando la disputa nueve horas, ha-sta que ellos hizieron llamada para capitular.

5. La Cruz de S. Francisco, Puesto fortificado, de donde se batia al Cam-po Enemigo, y estuvo siempre guarnecido, hasta que le ocuparon los Enemigos; y desde este paraje empeçaron el dia 13. de Julio abrir las Trincheras; mandando el Duque de Berwic.
6. Ataques y Trincheras con sus Baterias de Cañones, Morteros de Bom-bas y Piedras.
7. Sequias de Molinos, de donde montavan la Guardia para los Ataques.
8. Linea donde montavan la Guardia las Tropas Francesas.
9. Casa del Morbo, guarnecida de Cavalleria Enemiga.
10. Trincheramiento, y el grande Bombardeo, que durò 4 Meses; mandò el Duque de Populi.
11. Convento de Capuchinos, y sus Ataques, batido con 14 Cañones nue-ve dias, y assaltado con cinco mil hombres; no teniendo mas forti-ficacion que una Linea con su Fosso.
12. Linea de Contravalacion.
13. Bateria del primer Bombardeo del Clot.
14. Siete Baterias construidas para impedir los Forrageadores, y Salidas de la Ciudad.
15. Lugar de Sanz, con una Bateria de ocho Cañones.
16. Castillo de Monjuy.
17. Linea de Comunicacion de Monjuy à la Plaça.
18. Carretera para subir al Castillo.
19. Paraje, que ocuparon los Ciudadanos en tiempo del Bombardeo, que hizo el Duca de Populi.
20. Convento de S. Madrona demolido por el Enemigo, y Linea de Co-municacion hasta el Castillo, y sus Trincheras.
21. Bateria de ocho Cañones, con que tiraron ocho dias à dicho Convento, y Linea de Contravalacion, y Casa de Zafont, y su Trinchieramento.
22. Fuerte de los Reyes, de donde se batia el Campo Enemigo, y Casa de Navarro.
23. Cruz cubierta, y Molinos de Viento; Paraje en donde los Enemigos el dia de los Inocentes degollaron algunos Viejos, Niños y Niñas, que cortavan yerva para la Plaça.
24. Funcion el dia 12. Noviembre, retirandose la Cavalleria à la Plaça.
25. Convento de Jesus demolido, y Salida del dia cinco de Agosto, por los Fusileros ò Migaletes sostenidos de la Cavalleria; enclavaron la Artilleria y Morteros de Capuchinos, degollando su Guarni-cion.
26. Convento de Gracia, y Campamento enemigo.
27. Col Blanq y Parque de la Artilleria de Populi.
28. Campamento de Francesès.
29. Parque de Artilleria de Berwic.
30. Casa y Quartel de Berwic.
31. Fuerte y desembarco de Franceses.
32. Torre del Rio Llobregat, y desembarco de las Tropas de Sicilia.
33. Armada y Linea de 35. Vaxeles de 2. y 3. puentes, à la qual se hizo una Salida de la Ciudad con 4. Barcos y 2. Fregatas, apresandoles dos Na-vios, y 13. Tartanas cargadas de Viveres.
34. Armada de Mar de Francia con todo genero de Bastimentos.
35. Armada del Duque de Anjou.
36. Navio de S. Francisco, y demas Barcos, que aprefaron los Enemigos.
37. Embarcaciones del Comboy de Mallorca, que se escaparon.
38. Tres Navios, que entraron, y Bergantines dentro de la Plaça, pelean-do con la Capitana de Francia, y 6. Galeras de España, quienes im-pedieron la entrada del Comboy de Mallorca.
39. Lugar de S. Martin.
40. Malguinardo fortificado.
41. Convento de N. S. de Gracia.
42. Colina de N. S. del Col fortificada.
43. Colina de Gracia fortificada.
44. Las Cortes de Sarria, y Quartel de Populi.
45. Lugar de Sarria.
46. Monasterio de Pedralbes.
47. Lugar de Sans.
48. Lugar del Ospitalet.
49. Lugar de Cornella.
50. Lugar de S. Boy.
51. Rio Llobregat.
52. Vila de Cans.
53. Lugar de Gava.
54. Castillo de Fels.

VIENA, En la Emprenta de JUAN VAN GHELEN, Impressor de S. M. C. y C. y de su Supremo Consejo de España. Año de 1718.

Les conseqüències de la derrota al Prat

Al Prat, com a bona part del país, les conseqüències econòmiques de la guerra es feren sentir durant molt de temps, a causa de les destrosses directes, provocades per les batalles i la presència de tropes, i també per l'abandonament o esgotament dels camps de conreu i pels boscos arrasats per construir vaixells de guerra.

Hi havia també les contribucions, que ara tocava fer a l'exèrcit borbònic. El Prat pagà durant anys per mantenir les tropes establertes a la Ciutadella de Barcelona, l'obra que simbolitzava el domini de la ciutat, construïda amb les pedres de les derruïdes cases del barri de la Ribera.

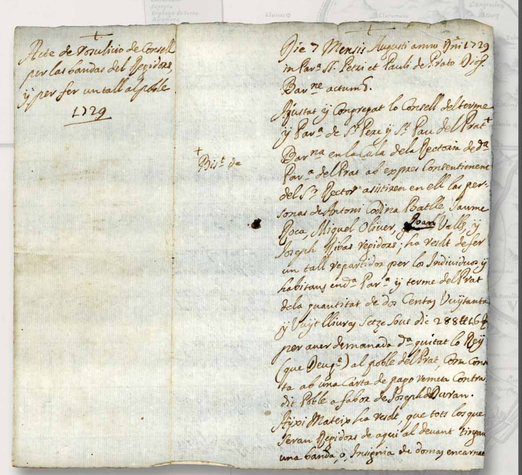

El 1716 es promulgà el Decret de Nova Planta del Principat de Catalunya, que reorganitzà els òrgans administratius i de govern del conjunt del territori, fent prevaldre el poder militar sobre el civil. S'establia el càrrec de governador, capità general, per als afers de govern i la Reial Audiència, com a òrgan consultiu i tribunal.

S'imposà el castellà com a llengua oficial i a l'ensenyament. A la pràctica, l'escàs coneixement del castellà entre la població feia que molts documents, com els del Consell Municipal del Prat encara es redactessin en català. Les respostes de les autoritats barcelonines, en canvi, arribaven sempre en castellà.

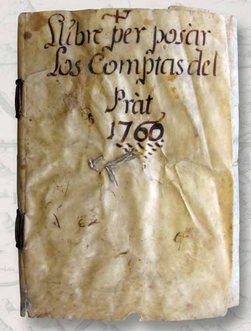

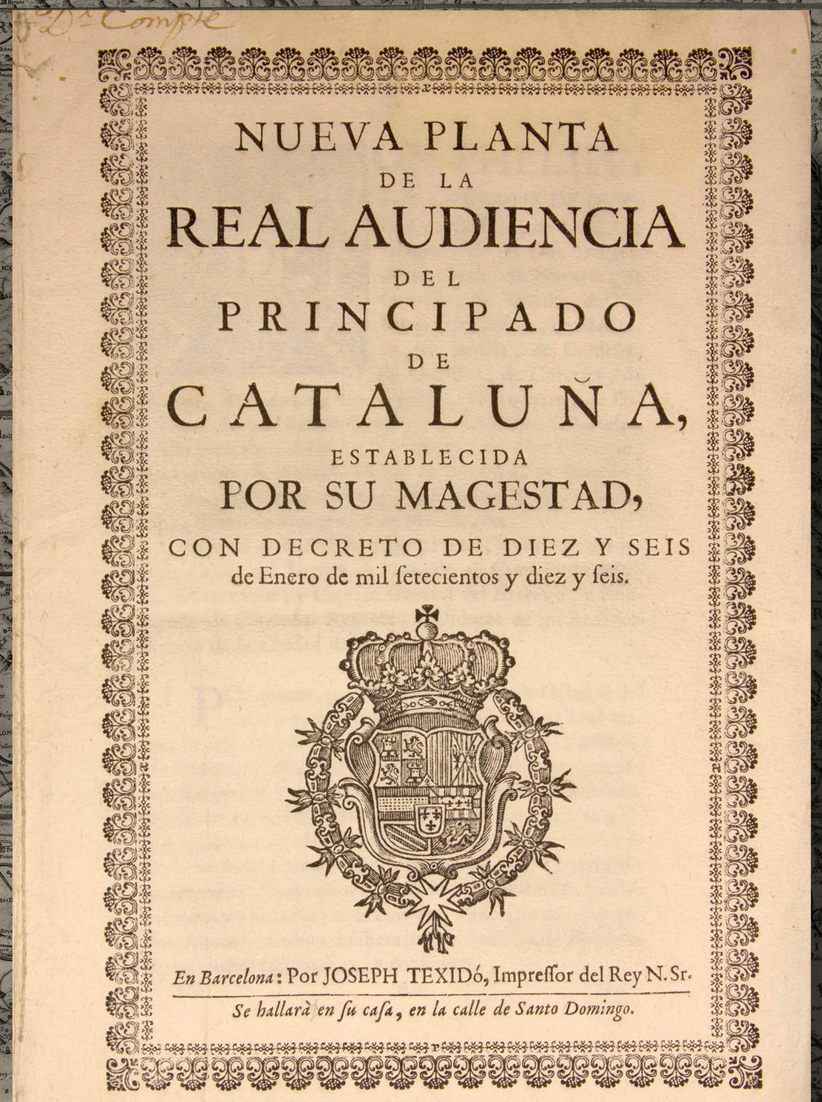
NUEVA PLANTA
DE LA
REAL AUDIENCIA
DEL
PRINCIPADO
DE
CATALUÑA,
ESTABLECIDA
POR SU MAGESTAD,
CON DECRETO DE DIEZ Y SEIS
de Enero de mil setecientos y diez y seis.

En Barcelona: Por JOSEPH TEXIDÓ, Impressor del Rey N. Sr.
Se hallará en su casa, en la calle de Santo Domingo.

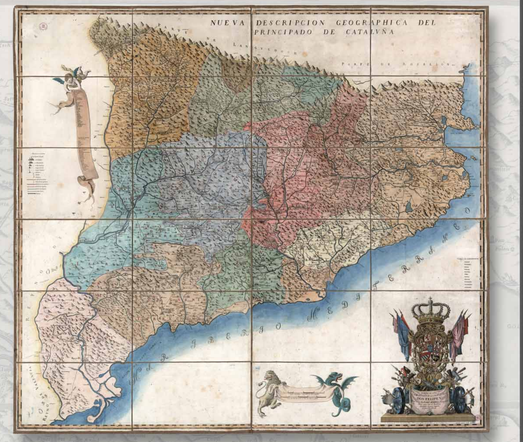

El Decret també suprimia tots els grups de defensa armada, entre ells els sometents que, en llocs com el Prat, aïllat i sense cap protecció, eren l'única defensa.

Es reorganitzà el Principat en dotze corregiments i un districte especial (Val d'Aran). El Prat quedava inscrit al corregiment o vegueria de Barcelona, que abastava des de Montgat fins a Castelldefels i seguint el Llobregat fins a Martorell. El corregidor era a Barcelona i estava assistit per dos tinents lletrats.

Cada corregiment estava governat per un corregidor, que va ser quasi sempre militar. Els pobles tenien ajuntaments amb regidors designats per la Reial Audiència, que es renovaven cada any. Poc temps després, el 1718, es promulgà una reial cèdula que regulava els governs locals, coneguda com la Nova Planta Municipal.

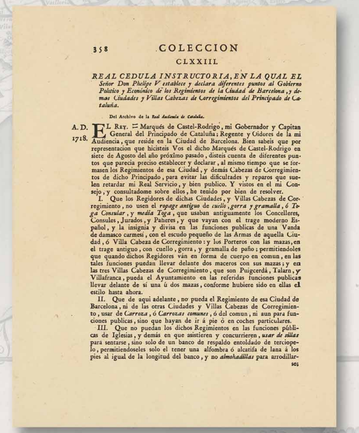
358 COLECCION
CLXXIII.

REAL CEDULA INSTRUCTORIA, EN LA QUAL EL Señor Don Phelipe V. establece y declara diferentes puntos al Gobierno Político y Economico de los Regimientos de la Ciudad de Barcelona, y demas Ciudades y Villas Cabezas de Corregimientos del Principado de Cataluña.

Del Archivo de la Real Audiencia de Cataluña.

A. D. 1718. EL Rey. D. Marqués de Castel-Rodrigo, mi Governador y Capitan General del Principado de Cataluña; Regente y Oidores de la mi Audiencia, que reside en la Ciudad de Barcelona. Bien sabeis que por representacion que hicisteis Vos el dicho Marqués de Castel-Rodrigo en siete de Agosto del año próximo pasado, distais cuenta de diferentes puntos que parecia preciso establecer y declarar, al mismo tiempo que se informasen los Regimentos de esa Ciudad, y demás Cabezas de Corregimientos de dicho Principado, para evitar las dificultades y reparos que suelen retardar mi Real Servicio, y bien publico. Y vistos en el mi Consejo, y consultadome sobre ello, he tenido por bien de resolver.

I. Que los Regidores de dichas Ciudades, y Villas Cabezas de Corregimiento, no usen el *ropage antiguo de cuello, garra y gramalla, ó Toga Consular*, y *media Toga*, que usaban antiguamente los Concellers, Consules, Jurados, y Paisers, y que vayan con el traga moderno Español, y la insignia y divisa en las funciones publicas de una Vanda de damasco carmesi, con el escudo pequeño de las Armas de aquella Ciudad, ó Villa Cabeza de Corregimiento: y los Porteros con las mazas, en el traga antiguo, con cuello, garra, y gramalla de paño; permitiendoles que quando dichos Regidores vàn en forma de cuerpo en comun, en las tales funciones puedan llevar delante dos maceros con sus mazas; y en las tres Villas Cabezas de Corregimiento, que son Puigcerdá, Talarn, y Villafranca; pueda el Ayuntamiento en las referidas funciones publicas llevar delante de si una ó dos mazas, conforme hubiere sido en ellas el estilo hasta ahora.

II. Que de aqui adelante, no pueda el Regimento de esa Ciudad de Barcelona, ni de las otras Ciudades y Villas Cabezas de Corregimiento, usar de *Carrera, ó Carreras comunes*, ó del comun, ni aun para funciones publicas, sino que hayan de ir á pie ó en coches particulares.

III. Que no puedan los dichos Regimentos en las funciones públicas de Iglesias, y demás en que asistieren y concurrieren, *usar de sillas* para sentarse, sino solo de un banco de respaldo enrodado de terciopelo, permitiendoles solo el tener una alfombra ó alcatifa de lana á los pies al igual de la longitud del banco, y no *almohadillas* para arrodillar-

Llibre per posar los comptas: Arxiu Municipal del Prat
Mapa Catalunya: Institut Cartogràfic de Catalunya
Document manuscrit: Arxiu Parroquial del Prat

Jornaler

Un jornaler és una persona que cobra un jornal per fer una feina, normalment per un dia o jorn. La major part de la població era jornalera. Els jornalers treballaven de mossos, bovers, minyones i, sobretot, al camp, fent feines agrícoles. Els cereals eren el conreu dominant al Prat. Aquest tipus de conreu necessita molta mà d'obra temporal en els moments de més feina, especialment la sega i la batuda, i requereix poca dedicació la resta de l'any. Fins a mitjan segle, els masovers tenien l'obligació d'alimentar i allotjar els jornalers. La desaparició del costum els convertí en clients temporals de l'hostal, perquè molts jornalers venien de fora i després de la feina tornaven al seu poble. Altres jornalers eren del Prat o s'hi establiren permanentment i vivien en barraques o casetes molt modestes, sobretot, als ravals.

Hostalera

L'hostal era un dels espais més freqüentats per la població del Prat i pels forasters que hi eren de pas. Era la taverna on es podia menjar i beure; la botiga on es trobaven els principals productes per al consum, a preus més assequibles que a la carnisseria, i també el lloc on es coïa el pa. L'hostal tenia per contracte l'obligació de disposar de llits per a les persones que volien pernoctar-hi: viatgers, comerciats o alguna autoritat de visita. L'hostal era del comú, i s'arrendava el servei al millor postor. Baldiri Sigalés va ser un dels hostalers més populars; home inquiet, va ser també barquer, comerciant i regidor i va construir dues cases a la plaça. Però no tots els negoci li va anar bé i va perdre bona part de les seves propietats per pagar els deutes.

Tot i que tenim poca informació sobre el dia a dia, de ben segur, atendre la clientela i tenir cura de l'establiment, era una activitat en què hi participava tota la família, amb un paper destacat per a l'esposa de l'hostaler.

Miquelet

L'exèrcit català estava format per diferents unitats, cadascuna de les quals tenia un uniforme propi. La infanteria era la base dels exèrcits del segle XVIII i s'organitzava en regiments. Durant la Guerra van actuar vuit regiments, sis de creats amb motiu del conflicte i els dos que ja existien (el de la Diputació i el de la Ciutat de Barcelona). La infanteria lleugera actuava a la muntanya i eren soldats professionals avesats a la lluita. Eren els coneguts com a Miquelets. Van existir cinc regiments i nombroses companyies.

La cavalleria es va organitzar el 1713 per dirigir i organitzar la guerra al conjunt del territori. L'artilleria i els enginyers eren els encarregats d'organitzar la situació de les defenses i proteccions en els setges i de l'armament pesant, canons i morters. Els comandaments tenien coneixements matemàtics i d'arquitectura. Les milícies eren els grups de civils armats que intervenien al costat de les tropes, en especial en la defensa de ciutats i viles. Les milícies solien ser finançades pels gremis i cada unitat tenia el seu propi uniforme. La milícia més coneguda era la Coronela, formada per batallons dels diferents gremis de Barcelona. Va tenir un paper molt destacat durant el setge de la ciutat.

Il·lustracions: Esther Merchán

Pagesa

Al segle XVIII les terres del Prat eren de propietaris forasters, majoritàriament barcelonins, entre els quals hi havia institucions religioses, nobles i burgesos. Eren explotades en règim de parceria mitjançant un contracte signat entre amo i parcer, en què es detallaven totes les condicions que havien de regular la relació. El contracte establia quina part de la collita era per a l'amo i quina per al pagès, i podien anar des de parts iguals, meitat i meitat, fins a d'altres molt desfavorables per al pagès, que només se'n quedava una enfront de tres per al propietari.

En aquest sistema, els parcers o masovers vivien amb la seva família al camp, normalment en masies del propietari de les terres. Tots els membres de la família hi treballaven. Les dones feien les feines domèstiques, tenien cura de petits i grans, i treballaven al camp quan calia. Eren les encarregades de l'aviram, els conills i altres animals destinats al consum familiar.

Regidor

El Prat estava regit per una Junta de propietaris que decidia les qüestions que afectaven la comunitat, com ara la recaptació de les contribucions, l'arranjament de camins, etc. A finals del segle XVII sorgí un consell format per representants de la pagesia i la menestralia local. Aquest Consell acabà desbancant la Junta, fet que quedà oficialitzat amb el Privilegi de 1689, unes ordinacions que regulaven la composició del govern local, mitjançant el sistema habitual a l'època de la insaculació, un sorteig entre les persones que reunien uns determinats requisits.

L'administració i el govern local van desaparèixer amb el Decret de Nova Planta, que regulava el funcionament de tota l'administració i el govern del Principat i que deixava el nomenament de càrrecs al governador.

No sabem com era la roba que portaven els regidors del Prat, però és possible que a les reunions del Consell portessin els seus millors vestits.

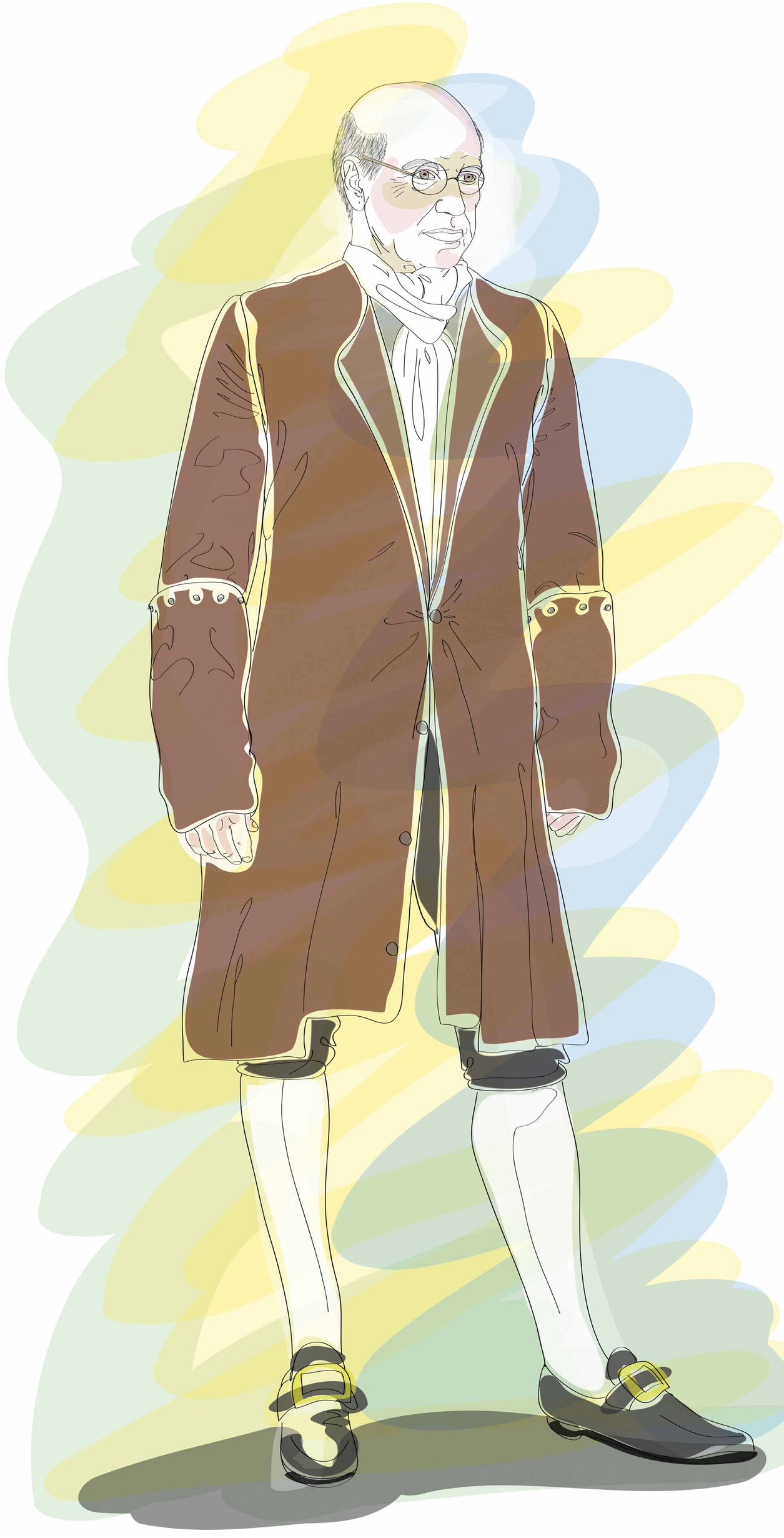

L'església

Un cop aconseguida la independència parroquial, gràcies a la butlla pontifícia de Pau III, l'any 1544, ratificada dos anys més tard a causa de les protestes de Sant Boi i l'Hospitalet, s'inicià la construcció d'una església dedicada a sant Pere i sant Pau, en uns terrenys cedits per la família Amell, dins del mas Català, i al costat del camí de la barca. El conjunt estava format pel temple parroquial, la rectoria, els horts parroquials i el cementiri. El cementiri, situat darrera de l'hostal, anà creixent amb els anys fins a quasi tocar l'actual carrer Major.

La parròquia i el rector tenien diferents fonts d'ingressos, que abastaven l'explotació dels horts parroquials, el delme sobre tot el que es produïa a les terres de conreu, un percentatge de l'arrendament de l'hostal i la barca, el cobrament de drets parroquials per enterraments i oficis funeraris, i les almoines, entre d'altres. Algun d'aquests ingressos va ser font de conflictes amb el consell municipal.

El Consell municipal o Junta de propietaris es reunia en una casa o en una dependència religiosa d'algun dels propietaris –burgesos, nobles o religiosos– a Barcelona. Quan els temes a tractar no tenien gaire rellevància, es reunia el veritable consell municipal local, format per pagesos i menestrals, a l'entrada del temple parroquial o a la rectoria. A poc a poc, el consell municipal va anar agafant més pes fins a absorbir les funcions de la Junta. Aquest canvi quedà oficialitzat en el Privilegi o Ordinacions de 1689.

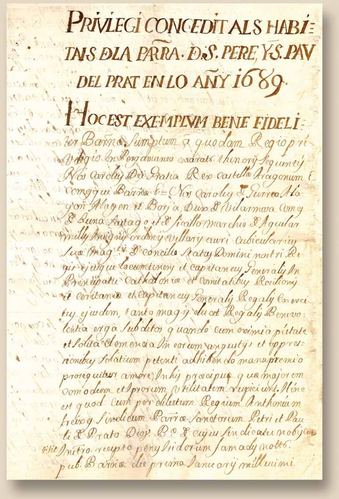
PRIVILEGI CONCEDIT ALS HABI-
TANS DLA PARRA. D.S. PERE Y S. PAV
DEL PRAT EN LO AÑY 1689.

HOC EST EXEMPLVM BENE FIDELI-

Document: Arxiu Municipal del Prat
Foto: Antonio Gallardo. Servei de Patrimoni Arquitectònic. Diputació de Barcelona

L'hostal

L'hostal sorgí, inicialment, de la necessitat d'hostatjar i alimentar els paletes que treballaven en la construcció del temple. Al peu del camí ral, tenia com a clients els viatgers i ramaders de pas cap a Barcelona que feien servir la barca.

L'hostal començà a funcionar cap al 1580 i va estar en actiu durant quasi tres segles. En el seu origen era un edifici modest, fet d'obra, que al segle XVII és descrit com una barraca. Cap al 1725, el consell municipal aconsegueix un terreny per edificar-hi un nou hostal, que també va funcionar com a taverna, botiga i fleca.

Aquest nou hostal tenia planta baixa i pis. Als baixos hi havia una sala amb un taulell i algunes taules. La cuina era a un costat i darrere hi havia una altra habitació. A l'altre costat de la cuina hi havia l'estable. Darrere l'edifici hi havia una eixida i un cobert per als porcs. Al pis de dalt, es trobaven els llits per als viatgers o visitants.

A l'habitació de darrere la cuina s'hi jugava a cartes. El joc va passar d'èpoques de prohibició a d'altres en què els beneficis del seu arrendament es destinaven a sufragar els altars del temple.

L'hostaler era l'encarregat del pou del comú. Aquest pou era de primeres aigües, aigua no potable, però la gent n'agafava per a usos domèstics i també en consumia. L'any 1742 hi va caure una noia i s'hi va ofegar, des de llavors es tancà amb uns porticons de fusta. El pou tenia una cadena de ferro i una galleda de fusta per treure'n l'aigua. Amb les ampliacions de l'edifici, el pou quedà dins de l'hostal.

La casa del comú

No es pot parlar de l'existència d'una casa del comú o seu municipal fins al segle XIX, quan s'unificaren les diferents dependències existents a la part nord de la Plaça. Desaparegut l'hostal el 1856, es remodelaren tots els edificis, per tal d'adequar els espais a nous usos, principalment, escola de nens de diferents edats, amb l'habitatge dels mestres, i dependències municipals, inclòs l'habitatge del secretari. L'any 1864 es construí una nova escola de nenes a la cantonada amb el carrer Major.

Al llarg del segle XVIII figuren documentats diferents espais on es reunia el consell municipal. A més de les reunions

a l'església o a Barcelona, que es mantingueren fins poc després de la guerra, el consell local es reuní a l'hostal i a l'escola.

També es van celebrar reunions a la caseta de Baldiri Sigalés, que el comú es va quedar a causa dels deutes de l'hostaler i barquer, i que estava situada on avui hi ha el mercat municipal. Aquest ús per fer-hi reunions, però, va ser temporal, i la caseta, com la resta d'edificis públics al segle XVIII, va tenir diversos usos, des de presó a arxiu, passant per casa de l'agutzil.

L'any 1789, Francisco de Zamora, envià un qüestionari a tots els pobles de Catalunya per tal de redactar un informe sobre la situació econòmica del país. La resposta del Prat, redactada pel rector, ens dóna molta informació. De l'Ajuntament deia:

El Ayuntamiento tiene una casa mui pequeña que sirve también para habitación del maestro de leer, escribir i contar. En la parroquia del Prat hai bayle, quatro regidores, diputado i síndico procurador, nombrados por la Real Audiencia

El joc de pilota

El joc de pilota, molt popular a França, arribà a Catalunya a mitjan segle XVI, possiblement de la mà de la important onada migratòria de francesos, en especial homes joves, que s'instal·laren al Principat. A França el joc més popular era el jeu de pomme, una mena de tennis que es jugava entre dos equips que s'havien de passar la pilota per damunt d'una xarxa ajudant-se d'una mena de pales.

Al Prat, que també va viure una important arribada de joves francesos, el joc de pilota va ser molt popular. La varietat que s'hi jugava era molt similar al frontó. Els joves hi jugaven fent servir la tanca d'obra del cementiri, on feien rebotar les pilotes, i des del 1763 podien llogar a l'hostal les pales i les pilotes. Aquest ús lúdic del cementeri no agradava a tothom i va motivar moltes queixes, en especial del rector.

Per això el 1787 l'Ajuntament acordà la construcció d'un local destinat exclusivament a aquest joc, a l'angle entre el carrer Major i la plaça, prop de l'hostal. Més endavant, a l'inici del segle XIX, se'n construí un altre, al començament del carrer de la Ribera (actual del Dr. Joan Soler), davant de l'església. L'arrendatari del local cobrava pel lloguer de pales i pilotes, i la meitat dels beneficis es destinaven a l'escola.

L'edifici del joc de pilota, a mitjan segle XIX, es transformà en una escola de nenes.

Les construccions

Masia

Casa

Barraca

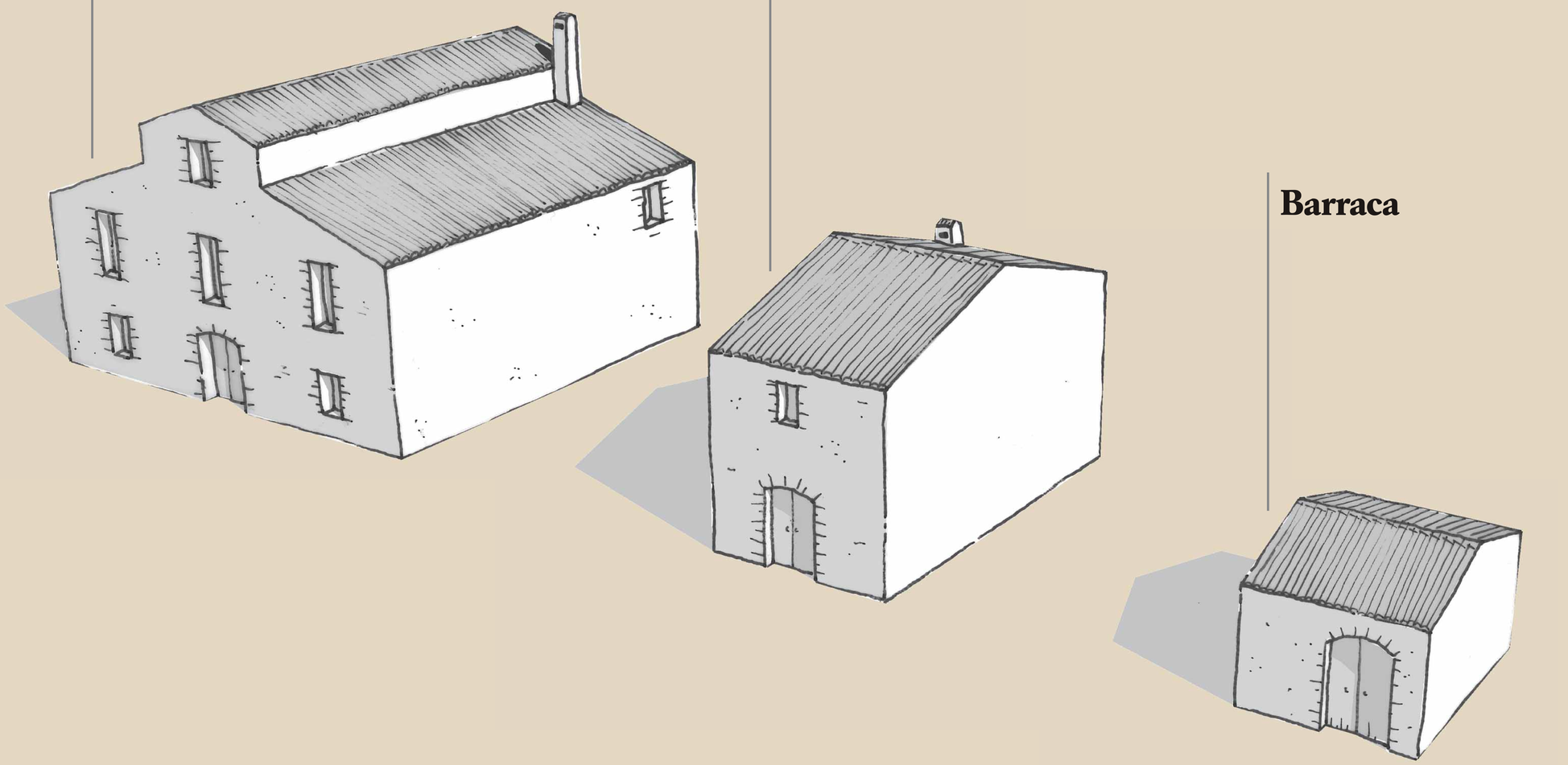

Les construccions

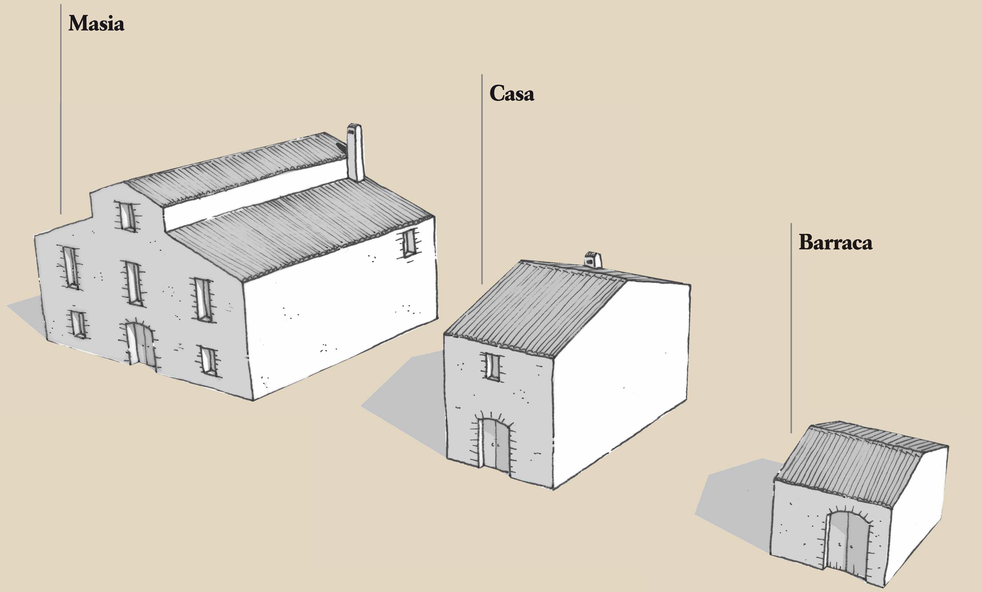

Masies

Les masies es construeixen de manera molt més sòlida i la distribució i l'ús dels espais es mantenen durant anys. Així, les masies del segle XVIII segueixen l'esquema general de les del segle XVI. Hi trobem: l'entrada, la cuina i el celler a la planta baixa; una sala i tres cambres al primer pis, i les golfes. El graner podia estar en un pis o en un altre. Des del segle XVII, en algunes masies, als baixos, el menjador constitueix una unitat independent de la cuina i el celler es desplaça al darrere, a la part més humida. Una característica pròpia de les masies del XVIII és la millora en els materials constructius i una major higiene. Una part del primer pis, la sala i el dormitori principal, es reservaven als propietaris per a quan visitaven les seves terres.

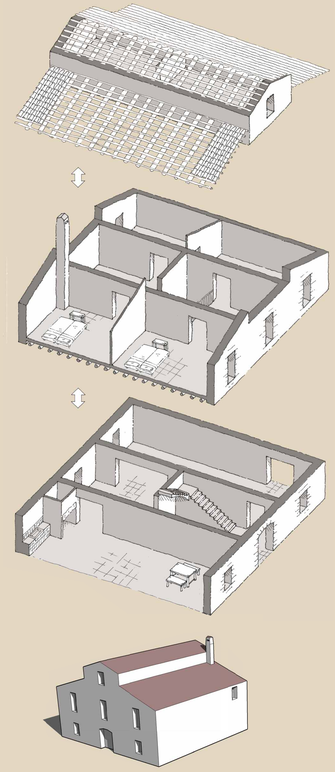

Cases

Les casetes del nucli urbà les ocupaven jornalers, menestrals i artesans, i persones que exercien altres oficis, com sastre o apotecari. L'amplada de les cases era de 4 a 5 metres de mitjana i la fondària, variable, amb eixida al darrere. Al llarg del segle XVIII dominen les construccions d'una sola planta tot i que també n'hi haurà alguna amb un pis superior, element que proliferà al segle XIX. En les casetes d'una sola planta, la distribució no devia ser gaire diferent de la de les barraques, amb les quals devien tenir molts punts en comú, tret de la solidesa dels materials constructius. La distribució habitual era: als baixos, una entrada àmplia per fer-hi les feines i darrere una única sala que feia les funcions de cuina i menjador; al pis superior hi havia dues estances que s'empraven com a dormitoris.

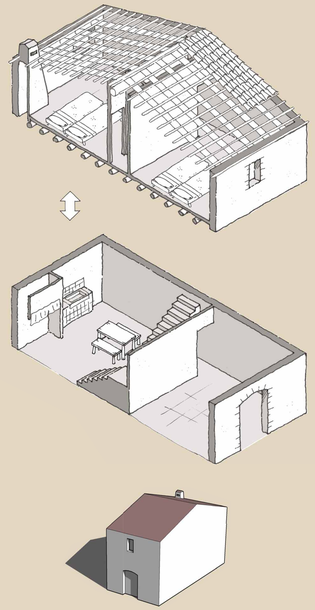

Barraques

De les barraques, se'n sap ben poca cosa. Tot i ser l'habitatge majoritari, la fragilitat dels materials amb què es feien i la substitució per construccions més sòlides han fet que no perduressin. Hi havia barraques a l'incipient nucli urbà, al camp i al costat del mar. Aquestes darreres eren emprades pels pescadors i per a la vigilància de costes (cordó sanitari). Eren molt modestes, fetes amb fang, canyes o fusta i, amb tota probabilitat, amb una única estança.

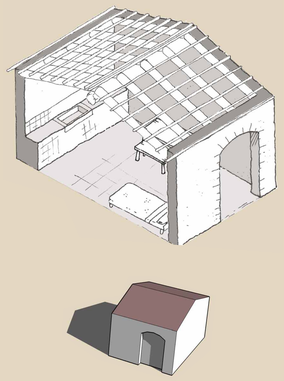

Dibuixos de les construccions: Carlos Fernández i Alicia Durán

Masies

Les masies es construeixen de manera molt més sòlida i la distribució i l'ús dels espais es mantenen durant anys. Així, les masies del segle XVIII segueixen l'esquema general de les del segle XVI. Hi trobem: l'entrada, la cuina i el celler a la planta baixa; una sala i tres cambres al primer pis, i les golfes. El graner podia estar en un pis o en un altre. Des del segle XVII, en algunes masies, als baixos, el menjador constitueix una unitat independent de la cuina i el celler es desplaça al darrere, a la part més humida. Una característica pròpia de les masies del XVIII és la millora en els materials constructius i una major higiene. Una part del primer pis, la sala i el dormitori principal, es reservaven als propietaris per a quan visitaven les seves terres.

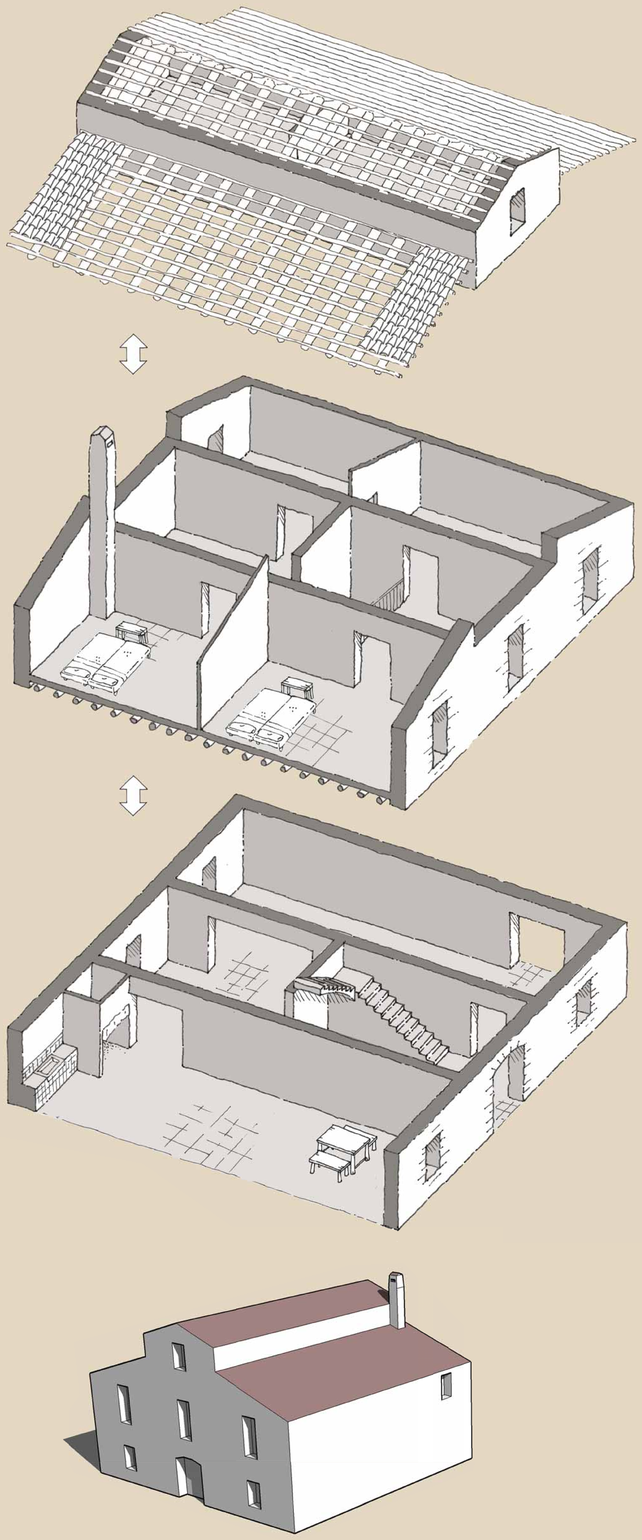

Cases

Les casetes del nucli urbà les ocupaven jornalers, menestrals i artesans, i persones que exercien altres oficis, com sastre o apotecari. L'amplada de les cases era de 4 a 5 metres de mitjana i la fondària, variable, amb eixida al darrere. Al llarg del segle XVIII dominen les construccions d'una sola planta tot i que també n'hi haurà alguna amb un pis superior, element que proliferà al segle XIX. En les casetes d'una sola planta, la distribució no devia ser gaire diferent de la de les barraques, amb les quals devien tenir molts punts en comú, tret de la solidesa dels materials constructius. La distribució habitual era: als baixos, una entrada àmplia per fer-hi les feines i darrere una única sala que feia les funcions de cuina i menjador; al pis superior hi havia dues estances que s'empraven com a dormitoris.

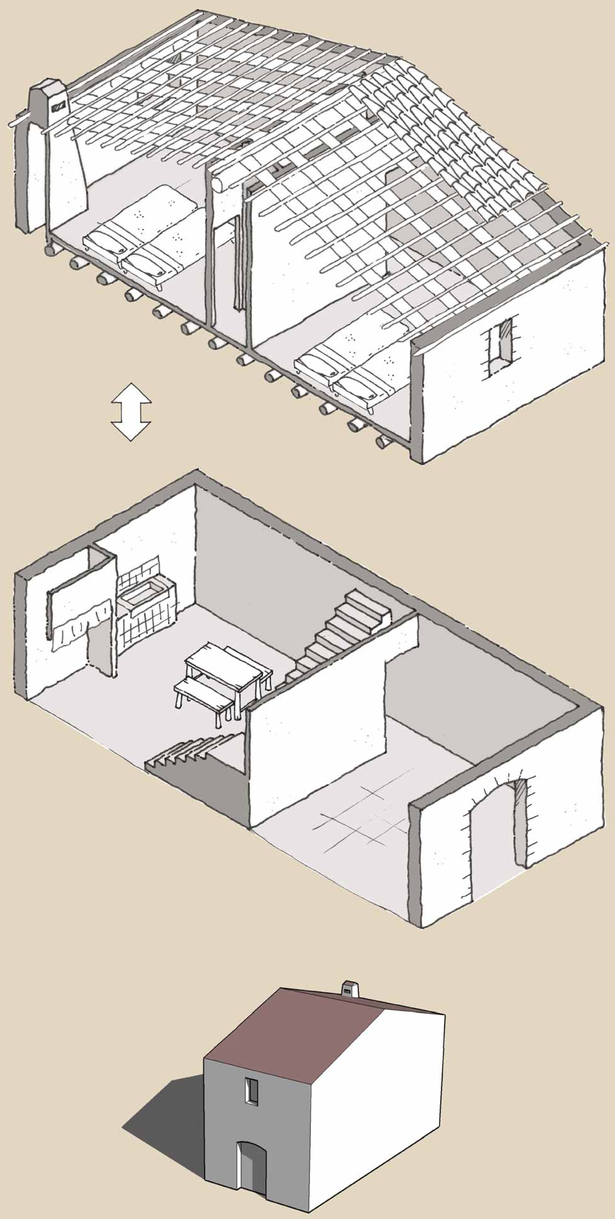

Barraques

De les barraques, se'n sap ben poca cosa. Tot i ser l'habitatge majoritari, la fragilitat dels materials amb què es feien i la substitució per construccions més sòlides han fet que no perduressin. Hi havia barraques a l'incipient nucli urbà, al camp i al costat del mar. Aquestes darreres eren emprades pels pescadors i per a la vigilància de costes (cordó sanitari). Eren molt modestes, fetes amb fang, canyes o fusta i, amb tota probabilitat, amb una única estança.

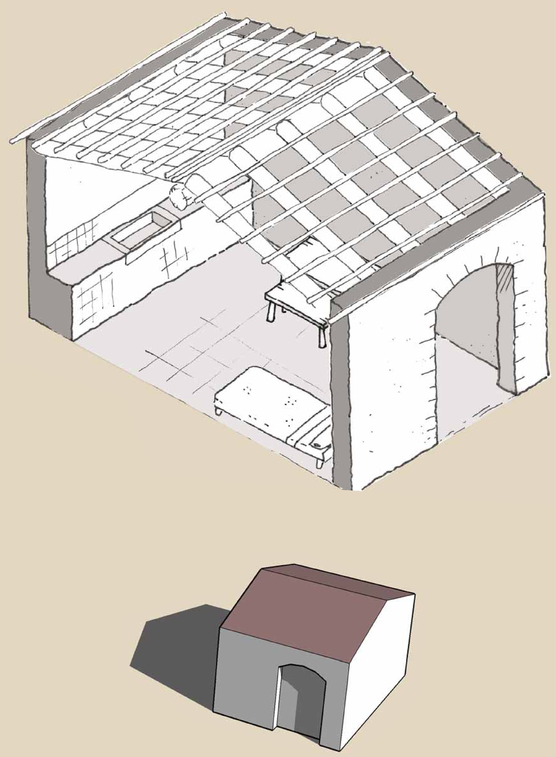

Dibuixos de les construccions: Carlos Fernández i Alicia Durán

Ara

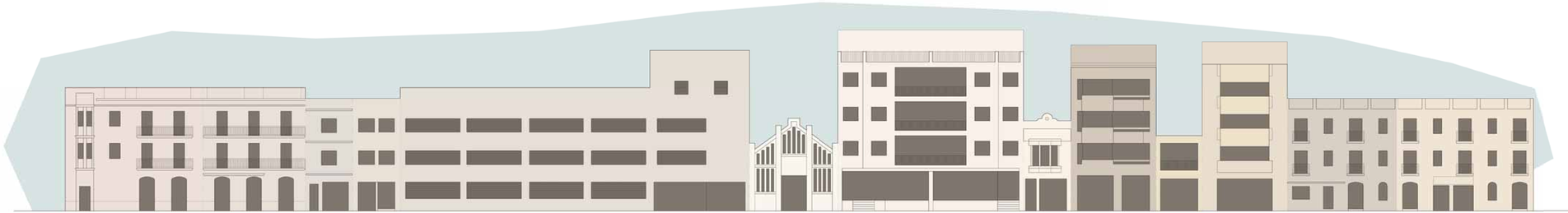

Finals segle XVIII

Dibuixos: Carlos Fernández
Alicia Durán

Població

El creixement de la població és molt baix a causa de la incidència del deficient estat sanitari, especialment per la presència endèmica del paludisme. Al llarg del segle destaca l'arribada de població jove, jornalera i molt humil, que s'acaba instal·lant al terme.

Aquest increment demogràfic, especialment intensos a la dècada dels vuitanta, va fer sorgir dos ravals per acollir les noves famílies. El raval de baix és el més antic i estava format per una part dels actuals carrers de Sant Pere, Bartrina, Viladecans i Sant Boi. El raval de dalt, més nou, és documentat cap al 1790 i el formaven els actuals carrers d'Arús i Roig.

Gràfica segons dades de Jaume Codina a partir de visites pastorals, cens Floridablanca, i altres.

* Qüestionari Zamora

Sanitat

La preocupació per l'estat sanitari de les poblacions del Delta era molt viva al segle XVIII. L'any 1786, l'advocat barceloní Segimon Torelló redactà un projecte per sanejar la Marina de ponent i alliberar la comarca dels mals vapors. Torelló analitzava les causes d'aquest deficient estat, que descriu com "absolutament fatal i poc menys que inhabitable a causa de les febres terciàries i altres malalties, especialment greus a l'estiu, responsables de què cada any el nombre de morts i afectats sigui exorbitant".

El problema d'aquest territori, segons Torelló, era que la major part de terres no estaven conreades a causa de l'abundància d'aigua estanyada, l'existència d'estanys mal cuidats i que es desbordaven, i del conreu de cànem. A aquests problemes, calia afegir-hi el consum d'aigua dels pous superficials i el de peix criat en aquestes aigües putrefactes.

El projecte proposava desguassar correctament corredores i estanys, reduir els erms i portar aigua potable de les muntanyes per al consum humà. En el cas del Prat, s'hi afegia una altra afectació que implicava el desviament del riu a l'alçada de Sant Boi i fins a l'estany del Remolar.

El projecte de Torelló va ser estudiat a l'Ajuntament de Barcelona el 1789 i el 1791, però no ens consta que es prengués cap decisió, probablement a causa del seu cost.

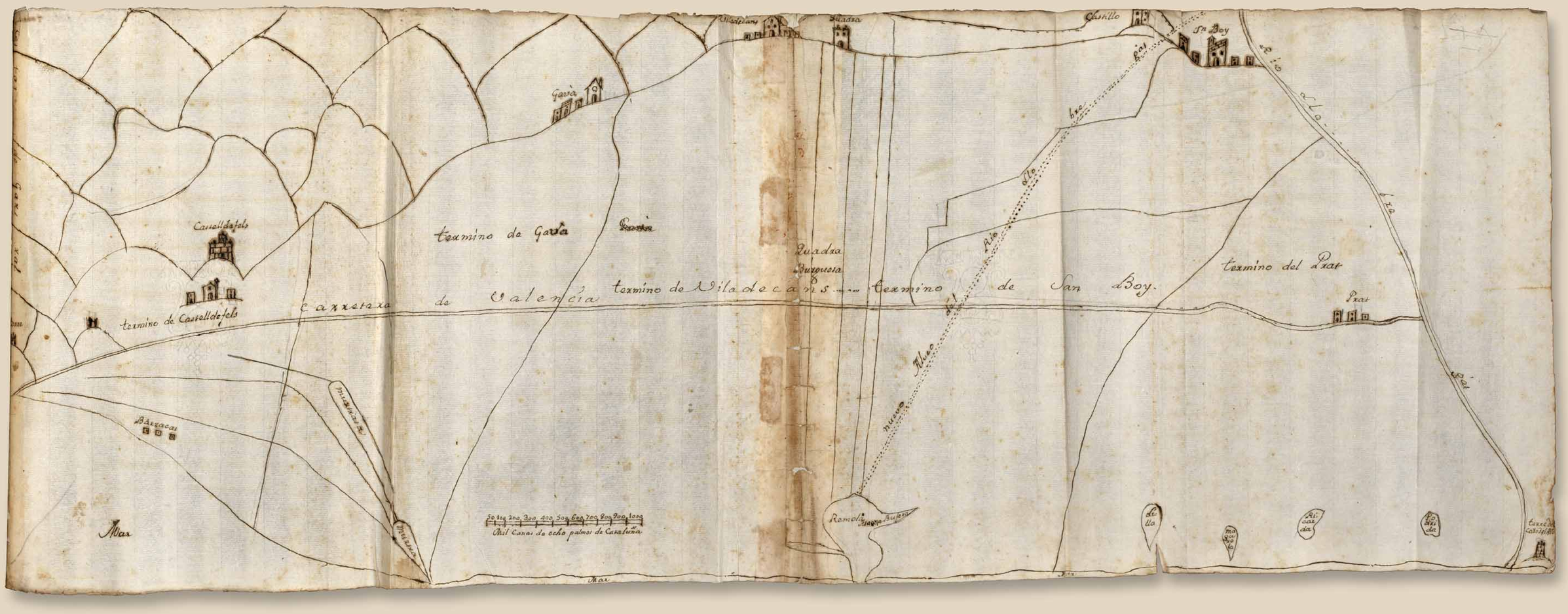

Mapa de S. Torelló: Arxiu Històric
de la Ciutat de Barcelona

Barrella

Els terrenys menys fèrtils i molt salins eren aprofitats per conrear-hi barrella, una planta de fàcil conreu. Un cop collida, es cremava i amb les cendres es produïa sosa, amb la qual es fabricava vidre i sabó.

Cànem

En les zones de maresma, amb abundància d'aigua estanyada, s'hi conreava cànem, un conreu gens saludable per a la població però que era apreciat en la fabricació de fil. A poc a poc es va anar limitant aquest conreu per raons sanitàries i econòmiques. Els propietaris buscaven conreus més rendibles a mesura que es van anar generalitzant altres teixits, més delicats i més assequibles, gràcies a la revolució industrial.

Pedra suadora

Per costum, es va popularitzar a totes les cases del Prat una peça anomenada "pedra suadora". Aquesta pedra, a la qual es donava forma de bol, era molt porosa i permetia el pas de l'aigua a través dels seus porus. En realitat, amb aquest procés, l'única cosa que s'aconseguia era retenir les partícules de sorra i pedres que es barrejaven a l'aigua; però, en cap cas, no tenia la propietat que se li atribuïa de filtrar els microbis i evitar la propagació de malalties infeccioses. Sota la pedra, s'hi col·locava un recipient per recollir l'aigua "neta".

Marina o Prat saliner, mitjans segle XVIII

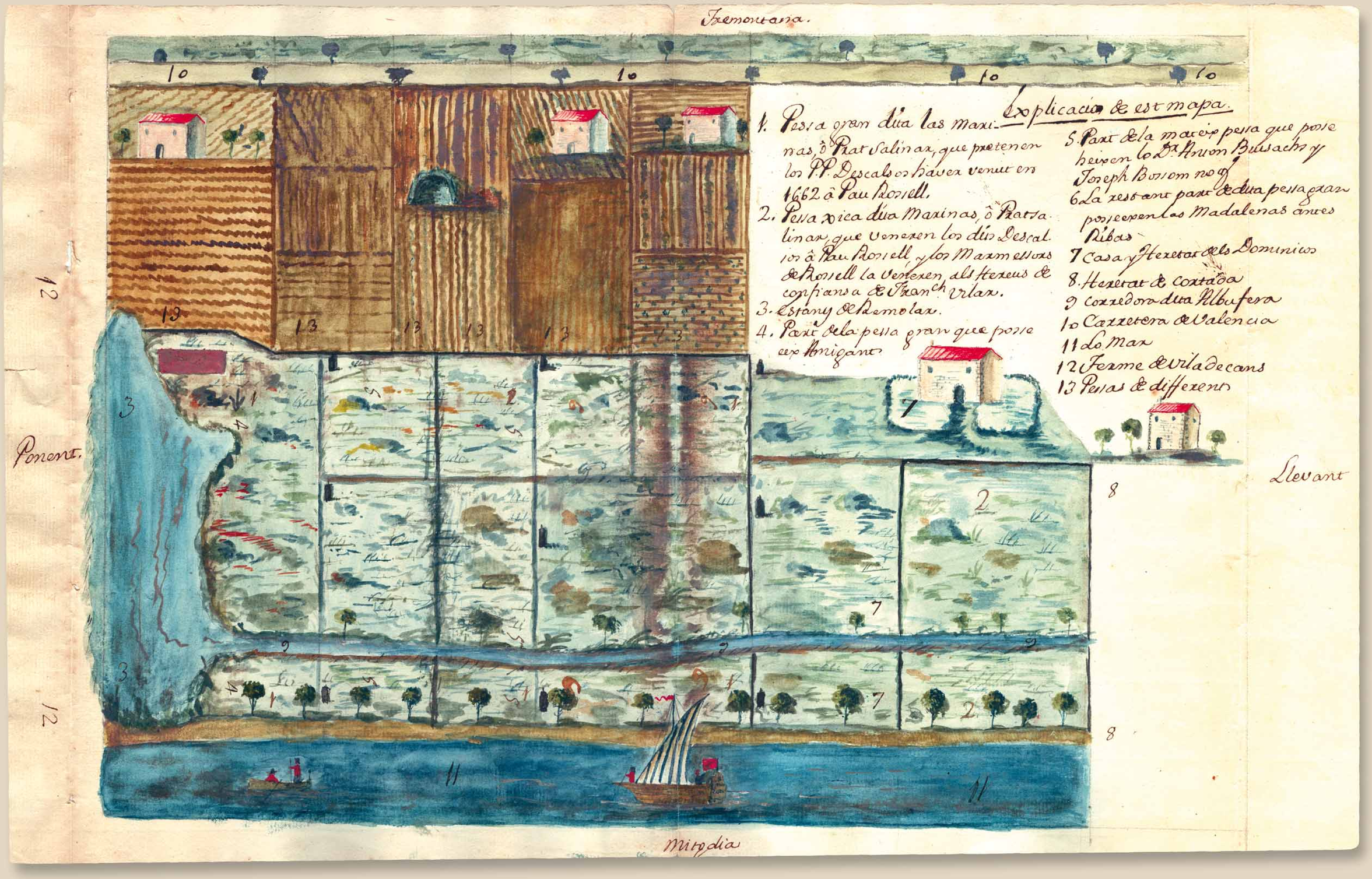

Fons Jaume Codina

El Prat del 1714

Coordinació
Marga Gómez

Personal tècnic
Olga Duque, Olga Paretas

Documentació
M. Pau Pàmpols, Quique Roig

Assessorament històric
Jordi Ramos

Documents
Arxiu municipal del Prat
Fons l'Abans
Fons Jaume Codina
Fons Josep Monés i Amat
Arxiu Parroquial del Prat
Arxiu Històric Ciutat de Barcelona
Arxiu Històric Municipal de Sant Boi
(fotògraf: Carles Serret)
Biblioteca de Catalunya
© Institut Cartogràfic de Catalunya
Museu d'Història de Catalunya
Museu Palau Mercader. Ajuntament de
Cornellà (fotògraf: Gabriel Cazado)
Servei Patrimoni Arquitectònic Local.
Diputació de Barcelona

Objectes
Ajuntament del Prat
Fons Jaume Codina
Servei d'Arqueologia i Paleontologia.
Departament de Cultura i Mitjans de
Comunicació. Generalitat de Catalunya.
Col·lecció Ca n'Amat. Museu de Viladecans.
Ajuntament de Viladecans
Cal Pere Tarrida
Josep Colominas Fabró

Disseny Gràfic
Óscar Calzada

Dibuixos personatges
Esther Merchán

Retrats militars
Xavier Mateo

Dibuixos edificis
Carlos Fernández i Alicia Durán

Animació Orígens del nucli urbà
Carlos Fernández i Alicia Durán

Audiovisual
Guió i representació: Kuanum
Realització: Paloma Mateos

Agraïments
Andrés Valverde, Josep Campmany, Escola d'arts del Prat

Suport tècnic
Manteniment i Serveis Urbans, Secció de Medi Ambient
i Centre de Normalització Lingüística El Prat.

Producció
Arxiu municipal del Prat. Regidoria de Cultura.
Ajuntament del Prat de Llobregat

Amb el suport de

Diputació Barcelona | Àrea de Cultura

1714 2014